

Familje- och kvarlåtenskapsrätt, 27.4.2026

Maxpoäng i förhöret: 30 p.

Maxpoäng (uppgift 1): 10 p.

Maxpoäng (uppgift 2): 10 p.

Maxpoäng (uppgift 3): 10 p.

Dessutom är det tillåtet att använda EUR-lex <https://eur-lex.europa.eu/> och Finlex Lagstiftning-sektion: <https://www.finlex.fi/sv/laki/> och <https://www.finlex.fi/fi/laki/> i tentamen.

Uppgift 1 (svarsutrymme 520 ord)

Antti A och Birgitta B lämnade den 1 november 2025 in en ansökan om äktenskapsskillnad till tingsrätten. Kort därefter började de förbereda avvitrningen som ska förrättas mellan dem. Juristen Juha J, som är granne till makarna och har specialiserat sig på skatterätt, har lovat upprätta en avvitrningshandling åt dem. När han hörde att du nyligen har studerat familje- och kvarlåtenskapsrätt ber han dig nu om råd i ärendet. Makarna har följande tillgångar och skulder:

A har en egendom på 100 000 euro som omfattas av giftorätten. Dessutom äger han aktier värda 150 000 euro som medför rätt att besitta en bostadslägenhet. Aktierna fick han som gåva 2015. I gåvobrevet fanns det en bestämmelse enligt vilken hans maka inte har giftorätt i aktierna. Bestämmelsen uppfyller formkraven i enlighet med 66 § i äktenskapslagen. A har även skulder: ett obetalt studielån på 20 000 euro och dessutom en skuld på 10 000 euro som hänför sig till en grundläggande renovering av bostadslägenheten i fråga. Den grundläggande renoveringen utfördes sommaren 2025 och höjde bostadens värde med motsvarande belopp (10 000 euro).

B har en egendom på 20 000 euro som omfattas av giftorätten och ett obetalt studielån på 30 000 euro.

Den senaste utvecklingen i makarnas skuldsituation är följande: A hade fortfarande i början av november 2025 25 000 euro i studielån. Detta belopp minskade dock i december samma år till nuvarande 20 000 euro när hans far gjorde en amortering på 5 000 euro å sin sons vägnar. För övrigt har makarnas skuldbelopp förblivit oförändrade sedan ansökan om äktenskapsskillnad lämnades in.

a) Jurist J ber dig upprätta en avvitringskalkyl som visar vem av makarna som eventuellt måste betala utjämning till den andra och hur mycket. Du kan utgå ifrån att makarna åberopar alla omständigheter som påverkar avvitringsens slutresultat. Du kan också ha som utgångspunkt att avvitringen inte jämkas. – Upprätta en sådan här kalkyl och motivera dess skeden på ett lämpligt sätt.

b) Efter att J redan fått avvitringshandlingen färdig får han ett e-postmeddelande från B. Hon berättar att hon glömt att nämna följande om sin förmögenhet: B ägde fram till hösten förra året ett trädgårdshus värd 30 000 euro. Huset hade hon fått i arv från sin moster med villkoret att hennes make inte hade giftorätt i det. I september 2025 gav B dock bort trädgårdshuset som gåva till sin syster, eftersom hon inte kunde använda den på grund av dess besvärliga läge och för att huset medförde endast utgifter.

J frågar dig om den sistnämnda omständigheten på något sätt påverkar förrättandet av avvitringen. J minns att han har läst något om att iaktta restitutionsprincipen inom äktenskapsrätten och undrar om principen är tillämplig i denna situation. Om den är tillämplig, på vilket sätt påverkar den avvitringen? Om den inte är tillämplig, varför inte? Vad svarar du till J?

Uppgift 2 (svarsutrymme 520 ord)

Pirjo P som levt hela sitt liv som ogift dog i november 2025, strax över 70 år gammal. Hon lämnade efter sig tre barn som arvingar: Anu (A), Bertta (B) och Carl (C), som alla är födda på 1980-talet. Barnen har tagit hand om bouppteckningen och boupredningen. Efter detta finns det 90 000 euro i pengatillgångar kvar som barnen kan dela på.

I och med bouppteckningen framkom två gåvor som givits till arvingarna. P hade 2015 gett 30 000 euro i gåva till A, för att hon skulle kunna köpa en ny bil. I samband med gåvan diskuterades ingenting om gåvans kvarlåtenskapsrättsliga betydelse. Våren 2024 hade P gett 60 000 euro i gåva till B med villkoret att gåvan inte är fråga om förskott på arv. Gåvan gavs strax efter att P fått veta att hon insjuknat i lymfkörtelcancer.

Du har fått i uppgift att förrätta arvskifte mellan P:s barn så att alla gåvornas verkningar för utdelningen enligt lag beaktas vid arvskiftet. Du har också blivit uppmanad att se till att varje barns rätt till laglott förverkligas.

a) Förrätta arvskifte och motivera dess olika skeden samt ange hur mycket varje arvinges utdelning uppgår till.

b) Hur förändras bedömningen av situationen om arvingarna, strax före förrättandet av arvskiftet, informeras om att P har upprättat ett testamente i vilket hon har bestämt att all sin egendom ska gå till sin kusin Seija? Hur stor utdelning kan barnen i så fall kräva och hur mycket av kvarlåtenskapens tillgångar ska ges till Seija? Måste barnen vidta särskilda

åtgärder för att uppnå sina rättigheter med anledning av testamentet? – Då du besvara dessa frågor kan du utgå från att testamentet inte belastas av någon grund för klandertalan så som avses i kap 13 i ärvdabalken.

Uppgift 3 (svarsutrymme 520 ord)

Du är rättsbiträde och blir uppsökt av Amanda (f. 1986) som är gravid. Den beräknade tiden för barnafödseln är maj 2026. Amanda berättar att barnets far är hennes långvariga sambo Samuel (f. 1981). Parförhållandet har tagit slut och relationen brutits då Samuel flyttade ut ur det gemensamma hemmet 1.10.2025. Amanda har aldrig varit gift.

Samuel och Amanda har sedan tidigare ett gemensamt barn, gymnasisten Elle (f. 1.9.2008), som bor med sin mor och som kommer att bli student våren 2027 om allt går enligt plan. Samuel har på ett rättsligt giltigt sätt erkänt faderskap när Elle föddes. ”Några andra papper över Elle upprättades varken då eller senare”, konstaterar Amanda. Samuel har deltagit i Elles levnadskostnader ända till slutet av september 2025, men inte längre efter det.

Amanda, som snart blir tvungen att klara sig på minimimoderskapspenning, frågar råd av dig angående tryggheten av försörjningen för Elle samt barnet som ska födas. Enligt Amandas uppfattning vill Samuel inte komma överens om någonting och inte annars heller samarbeta eller vara delaktig i Amandas och barnens liv. Amanda har ingen information om Samuels ekonomiska situation. Ge i ljuset av dessa utgångspunkter koncisa och rättsligt motiverade svar på följande frågor:

- a) Kan man ålägga Samuel att delta i försörjningen av barnet som ska födas? Hur ska Amanda gå till väga för att trygga barnets försörjning?
- b) Kan man ålägga Samuel att delta i Elles försörjning? Om man kan det, hur ska man gå till väga? Elle, som koncentrerar sig på sina studier, har varken inkomster eller förmögenhet.

Modellsva:

Uppgift 1

- a) Osituslaskelman tekemistä varten määritetään ensin A:n AO-säästö. A:n varoista (100 000) euroa on vähennettävä hänen opintolainansa sen suuruusena kuin tämä velka oli ositusperusteen syntyhetkellä (AL 99.1 §), siis 25 000 euron arvosta. Mitään perustetta kattaa kyseistä velkaa VO-omaisuudella ei tapaustietojen perusteella ole. Toisin järjestyy asia A:n peruskorjausvelan (10 000 euroa) osalta. Siinä on kysymys A:n VO-omaisuuden (asuinhuoneiston) parantamiseksi tehdystä velasta, joten se pitää kattaa kyseisellä omaisuudella (jota onkin tähän riittävästi). A:n AO-säästö on siten $100\,000 - 25\,000 = 75\,000$ euroa.

B:n AO-säästöä määritettäessä havaitaan, että B:n velat ovat hänen varojaan suuremmat. B:n AO-säästökseen tulee näin osituksessa noudatettavan ns. nollasäännön mukaisesti 0.

Puolisoiden avio-osat ovat edellä esitetty huomioon ottaen $(75\,000 + 0) : 2 = 37\,500$ euroa. Tämän verran joutuu A maksamaan B:lle tasinkoa.

Tenttikirjallisuus: Kangas, Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet (2023) s. 463–467.

b) J:n mainitsema restitutioperiaate tulisi sovellettavaksi silloin, kun jompikumpi puolisoista on ositusperusteen syntyhetken jälkeen vähentänyt AO-omaisuuttaan sitä lahjoittamalla tai muuten hukkaamalla. Näin menetetty omaisuus otettaisiin osituslaskelmassa huomioon hukkaajapuolison AO-omaisuutena. B:n tekemä puutarhamökin lahjoitus jää restitutioperiaatteen sovellusalan ulkopuolelle kahdella perusteella. Se on 1) tehty ennen ositusperusteen syntymistä ja 2) kohdistuu vielä B:n VO-omaisuuteen. Viimeksi mainitusta syystä A ei voi myöskään vaatia lahjoituksen perusteella AL 94 §:n mukaista hukkaamisvastiketta; sellaista voidaan antaa vain AO-omaisuuden hukkaamisen johdosta. Puutarhamökin lahjoitus ei siis vaikuta osituslaskelmaan millään tavoin.

Tenttikirjallisuus: Kangas s. 429–430.

Uppgift 2

a) Lasten perintöosia määrättäessä otetaan P:n reaalisen jäämistön (90 000 euroa) laskennallisena lisäyksenä huomioon A:lle lahjoitetut 30 000 euroa ennakkoperintönä. Lahjan saajana on ollut rintaperillinen, eikä mitään perusteita katsoa PK 6:1.1:n mukaista ennakkoperintöolettaa kumotuksi ilmene. B:n saamaa lahjaa ei sen sijaan voida ottaa huomioon perintöosalaskelmassa, sillä sen osalta P oli nimenomaisesti määrännyt, ettei lahja ole ennakkoperintöä. Perintöosat muodostuvat näin seuraavan suuruisiksi: $p = (90\,000 + 30\,000) \times \frac{1}{3} = 40\,000$ euroa. B ja C saavat tämän summan sellaisenaan, kun taas A:n osuudesta on vähennettävä hänelle annettu 30 000 euroa ennakkoperintönä. Näin A:n osuudeksi tulee 10 000 euroa.

Tenttikirjallisuus: Kangas s. 642–652.

Sen varmistamiseksi, ettei kuvattu jako loukkaa kenenkään oikeutta lakiosaan, lasketaan myös lasten lakiosat. Tällöin tulee ottaa reaalisen jäämistön lisäyksenä huomioon A:n ennakkoperintön (30 000 euroa) lisäksi B:lle annettu 60 000 euroa, sillä viimeksi mainittu lahja täyttää tapauskuvauksen perusteella ainakin joko suosiolahjan tai testamenttiin rinnastuvan lahjan tunnusmerkistön, todennäköisesti nämä kummatkin. Tämä varsin suuri lahja siihen otetun ennakkoperintömääräyksen vuoksi suosii B:tä toisten lasten kustannuksella. Lahja on lisäksi annettu olosuhteissa, joissa P:llä on ollut hyvät perusteet pelätä kuolemansa lähestyvän, mikä tekee siitä tarkoitukseltaan testamenttiin rinnastuvan.

Kun muistetaan, että suhteellinen lakiosa on puolet perintöosasta, saadaan seuraavan suuruiset lakiosat:

$$Lo = (90\,000 + 30\,000 + 60\,000) \times \frac{1}{2} \times \frac{1}{3} = 30\,000 \text{ euroa.}$$

Havaitaan, ettei edellä alustavasti tehty perinnönjako loukkaa kenenkään oikeutta lakiosaan. Jaossa vain 10 000 euroa saava A on nimittäin saanut lakiosansa jo P:n hänelle antaman lahjan myötä (PK 7:7).

Tenttikirjallisuus: Kangas s. 655–660.

b) P:n tekemästä testamentista huolimatta kukin hänen lapsistaan on oikeutettu lakiosaansa (PK 7:5.1). Siihen heidän oikeutensa toisaalta rajoittuvatkin, koska testamentissa on määrätty P:n koko jäämistö Seijalle. C saa siten jäämistöstä 30 000 euroa. A ja B ovat puolestaan jo saaneet P:ltä vähintään 30 000 euron suoritukset PK 7:3.3:ssa tarkoitettuina lahjoina, joten heillä ei ole PK 7:7:n vähennyssäännös huomioon ottaen oikeutta saada enää mitään. Näin Seijalle tulee antaa testamentin nojalla 60 000 euroa (90 000 – 30 000 euroa).

Jotta C saisi lakiosansa, hänen on tehtävä Seijalle PK 7:5.3:ssa tarkoitettu lakiosailmoitus. C:n on siis esitettävä Seijalle lakiosaa koskeva vaatimuksensa haastemiehen välityksellä tai muutoin todistettavasti kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun testamentti on annettu hänelle tiedoksi PK 14:4.1:ssä säädetyllä tavalla.

Tenttikirjallisuus: Kangas s. 662.

Uppgift 3

a) Lapsen elatuksesta vastaavat hänen vanhempansa (ElatusL 2 §). Vauvan syntyessä avioliiton ulkopuolella Amandasta tulee yksin hänen vanhempansa (VanhemmuusL 2 §). Elatusvastuun syntyminen Samuelille edellyttää, että hänen isyytensä vahvistetaan (VanhemmuusL 4 §). Tapauskuvauksen perusteella Samuel ei ole tunnustamassa isyyttään, joten se olisi vahvistettava tuomioistuimessa.

Isyyskanteen käräjäoikeudessa voi nostaa lapsen edustajana tämän äiti ja huoltaja Amanda taikka lastenvalvoja (VanhemmuusL 32.1 ja 35 §. Ks. myös LapsenhuoltoL 6.1 §).

Tuomioistuin voi määrätä Samuelin oikeusgeneettiseen vanhemmuustutkimukseen asian selvittämiseksi (L oikeusgeneettisestä vanhemmuustutkimuksesta 2 ja 4 §). Lastenvalvojan tilaamana oikeusgeneettinen tutkimus voitaisiin tehdä Samuelille vain tämän suostumuksin (VanhemmuusL 12.2 §), jota ei tapauskuvauksen valossa saataisi. (Ks. myös Kangas, s. 90.)

Jos Samuelin isyys vahvistetaan, Amanda voi vauvan huoltajana nostaa elatuskanteen tuomioistuimessa (ElatusL 5.1 §). Elatusapua koskeva vaatimus voidaan esittää ja käsitellä myös isyyden vahvistamista koskevan asian yhteydessä (ElatusL 14.2 §). Jos elatuskanne

pannaan vireille vuoden kuluessa isyyden vahvistamisesta lainvoimaisella tuomiolla, Samuel voidaan määrätä suorittamaan vauvalle elatusta takautuvasti tämän syntymästä lähtien, mikäli tämä harkitaan kohtuulliseksi (ElatusL 10.3 §).

Vanhemman vastatessa lapsensa riittävästä elatuksesta kykynsä mukaan (ElatusL 2.1 §) mahdollisen elatusavun määrään vaikuttavat Samuelin taloudelliset olosuhteet. (Mm. siinä tapauksessa, ettei Samuel kykenisi elatuskyvyn puutteellisuuden vuoksi suorittamaan elatusapua, vauva voisi Amandan hakemuksesta saada Kansaneläkelaitokselta elatustukea. Ks. ElatustukiL 6, 11 §; Kangas, s. 253–254.)

b) Ellen elatuksesta vastaavat hänen vanhempansa Amanda ja Samuel edellä esitetyn mukaisesti, kunnes Elle tulee täysi-ikäiseksi 1.9.2026 (ElatusL 3.1 §). Tapauskuvauksen perusteella Amanda on myös Ellen huoltaja voiden siten nostaa elatuskanteen.

Jos on käsillä erityisen painavia syitä, elatusapua voi saada takautuvasti kanteen vireillepanoa edeltävältä ajalta enintään vuoden ajalta (ElatusL 10.2 §, ks. myös Kangas s. 245–246). Mikäli kanne nostetaan ajoissa, Elle voisi siis mahdollisesti saada elatusapua jo 1.10.2025 lähtien, kun Samuel pois muuttaessaan lakkasi huolehtimasta Ellen elatuksesta (ElatusL 4.1 §).

Vanhempi voidaan myös velvoittaa suorittamaan täysi-ikäiselle lapselle nk. koulutusavustusta, mikäli tämä harkitaan kohtuulliseksi (ElatusL 3.2 §), oikeuskäytännön mukaisesti lukio-opintojen loppuun saattamiseen asti (Kangas, s. 232). Abivuoden ajan Elillä voi siis olla oikeus koulutusavustukseen, jos Samuel kykenee tätä suorittamaan.

Jyvityksessä edellytettiin, että vastaus oli perusteltu oikeudellisesti soveltaen säännöksiä tapauksen tosiseikastoon. Säännöksiä ei tarvinnut yksityiskohtaisesti kopioida vastaukseen, mutta niiden olennainen sisältö tuli ottaa esille. Vastaus luettiin kokonaisuutena. Esimerkiksi elatusvastuun oikeudellisia lähtökohtia ei siis edellytetty toistettavan, kunhan otti huomioon a- ja b-kohtien eroavaisuudet säännöksiä soveltaessaan.

Hyvästä vastauksesta tuli yksiselitteisesti ja perustellusti käydä ilmi elatusvastuun kytkeytyminen vanhemmuuteen. Kovin korkeisiin pisteisiin ei voinut yltää, jos sekoitti tämän velvollisuuden huoltajan tehtäviin. Koska Amanda kysyi, miten olisi toimittava, edellytettiin hänen neuvomistaan tässä eli oikeussuojakeinojen nimenomaista käsittelyä.

Koska tehtävänannossa täysin torjuttiin mahdollisuudet yhteistyöhön ja sovinnollisuuteen, ei jyvityksessä edellytetty tarkasteltavan näihin liittyviä säännöksiä. Pisteitä saadakseen ei siis tarvinnut tehdä lähemmin selkoa esimerkiksi isyyden tunnustamisesta tai elatusavusta sopimisesta. Kun Samuelin oli todettu oikeudellisesti pätevin tavoin tunnustaneen isyytensä Elleen, ei myöskään b-kohdassa edellytetty enemmälti pohdittavan tähän liittyvää viranomaisten dokumentaatiota. Esitettyjen kysymysten koskiessa elatusta ei myöskään edellytetty käsiteltävän esimerkiksi avopuolisoiden yhteistalouden purkamista.